

HENK WALTMANS: IDEALEN IN EEN WEERBARSTIGE WERKELIJKHEID

Jan Willem Brouwer

'Naar onze mening (...) kan de vrede alleen dichterbij komen met kleine stappen, maar het dienen dan wel stappen te zijn in een ander spoor dan het vroegere. Wij zullen van onze kant de dialoog niet schuwen. Wij willen overreden, overtuigen.'¹ Aldus begon Henk Waltmans, woordvoerder van de PPR-fractie in de Tweede Kamer, in september 1974 zijn beschouwing in het debat over de Defensienota van PvdA-minister Henk Vredeling. Dat was typerend voor Waltmans. Hij was er zich van bewust dat een kleine fractie zoals de PPR alleen weinig kon doen. Zij moest het hebben van 'wijs beleid', 'door aandringen, opwekken en stimuleren zaken dichterbij brengen die we graag zouden zien'.²

Waltmans werd geboren in Brunssum in 1930 in een katholiek mijnwerkersgezin. Hij was onder meer werkzaam als journalist bij *De Nieuwe Limburger* in Maastricht. Ook was hij directeur van de Stichting Europa Huis in Borgharen. In 1968 verruilde Waltmans de KVP voor de PPR. Vanaf het begin was Waltmans voor de PPR actief in Limburg. In 1970 werd hij gekozen tot lid van de Provinciale Staten. De verkiezingen van 1972 brachten hem in de Tweede Kamer. Hij verwierf vooral bekendheid als woordvoerder buitenlands beleid en defensie.

Waltmans verkeerde in een moeilijke positie. Enerzijds wilde hij dat de PPR'ers actief waren in het machtscentrum met 'concrete politiek' in plaats van als 'getuigen vanaf de kantlijn'.³ Omdat een linkse meerderheid onhaalbaar was, beseftte hij dat een coalitie met progressieve elementen van de KVP en de ARP onvermijdelijk was. Anderzijds verdedigde Waltmans standpunten over de NAVO en kernwapens die voor de christendemocraten volstrekt onacceptabel waren en die ook voor veel PvdA'ers te ver gingen.

In de debatten over het defensiebeleid van het kabinet-Den Uyl weerde Waltmans zich geducht. Hij was in 1974 uiterst kritisch over de Defensienota. Hij drong aan op een fundamentele herbezinning van de NAVO-strategie, met name als het ging om de inzet van kernwapens. Hij wees elke Nederlandse deelname aan nucleaire taken af en bepleitte eenzijdige stappen op dit terrein. Ook in het debat over de aankoop van de F-16-straaljager speelde Waltmans een belangrijke rol. Hij was een welbespraakte tegenstander: de kostbare investering zou slechts de bewapeningswedloop bevorderen. Het kabinetsbesluit om in eerste instantie minder vliegtuigen te kopen dan beoogd, werd mede toegeschreven aan de wens van de PPR. Maar Waltmans kreeg elders nauwelijks voet aan de grond. Zijn radicale moties kregen geen kans omdat de KVP en ARP met de rechtse oppositie tegenstonden.

Persconferentie PvdA, PPR en D66 ten tijde van de Lockheed-affaire. Den Haag, 28 september 1976. V.l.n.r. Piet Dankert (PvdA), Henk Waltmans (PPR) en Bas de Gaay Fortman (PPR).

Samen met fractieleider Bas de Gaay Fortman functioneerde Waltmans in de jaren 1973-1977 vooral als buffer tussen het kabinet en de eigen partij. Zij probeerden congressen af te houden van drastische uitspraken. Onder de achterban groeide de kritiek op het kabinet, dat niet tot werkelijke hervormingen kwam. Met name het defensiebeleid moest het ontgelden. In 1973 stemde de fractie in de Kamer echter niet tegen de defensiebegroting, in weerwil van een uitspraak van de Kerngroep (partijraad). De Gaay Fortman en Waltmans betoogden dat zij tegen het defensiebeleid fundamentele bezwaren hadden, maar dat stemmen tegen een begroting neerkwam op stemmen tegen het kabinet.⁴

Ook de NAVO moest het in de PPR steeds meer ontgelden. Zij zou geen enkele bijdrage leveren aan een duurzame vrede. Vergeefs betoogden De Gaay Fortman en Waltmans dat Nederland meer invloed kon uitoefenen binnen het bondgenootschap dan erbuiten. Op het PPR-congres in 1974 vond een ruime meerderheid dat Nederland de NAVO moest verlaten. Waltmans legde dat besluit echter pragmatisch uit: 'Natuurlijk, om Nederland na de volgende Kamerverkiezingen uit de NAVO te laten gaan. Maar zolang als het huidige kabinet (...) regeert, geldt voor ons het regeerakkoord tussen PvdA, PPR en D66 in 1972 gesloten.'⁵ Dat akkoord, *Keerpunt 1972*, ging uit van het Nederlands lidmaatschap van de NAVO.

Vanaf 1977 was samenwerking met het CDA voor de PPR uitgesloten. Maar door de nederlaag bij de Tweede Kamerverkiezingen in dat jaar was ze te

klein geworden voor de groter gegroeide PvdA. Ook was het momentum uit de linkse samenwerking weggeëbd. Waltmans' standpunten bleven duidelijk. Nederland moest een 'gidsland' zijn dat de EG en de NAVO de weg wees 'naar een mondiaal veiligheids- en ontwikkelingsbeleid'.⁶

Na de verkiezingen van 1982 vertrok Waltmans noodgedwongen uit de Kamer. Mede 'als tijdsbesteding van een werkloos kamerlid'⁷ schreef hij *Niet bij rood alleen*, de geschiedenis van de eerste vijftien jaren van de PPR. Dat dit boek – gebaseerd op degelijk bronnenonderzoek – in 1983 weinig weerklank vond, kwam mogelijk doordat het uitmondde in een pleidooi voor toenadering tot de PvdA.

In 1984 werd Waltmans burgemeester van het Noord-Hollandse Landsmeer, als de derde PPR-burgemeester in Nederland. Toen de PPR in 1990 in GroenLinks opging, haakte Waltmans af: 'Ze hebben mijn partij ten grave gedragen. Ik stond met lege handen bij de kist.' Hij zou voortaan als 'politieke wees' door het leven gaan.⁸